

*Van azonban a „katolikus irodalom” kérdésének egy konkrétabb, megfoghatóbb, irodalomtörténeti oldala is. Vannak az irodalom életében korszakok és helyzetek, amikor a „katolikus irodalom” világosan látható szervezeti formákat ölt, programmal lép föl, hangsúlyozza saját minőségét. Így volt ez többé-kevésbé minden „áttörésnél”: ahol arról volt szó, hogy az írók — többnyire bizonyos társadalmi taburendszerrel együtt — megdöntsék a jámborsági-nevelési szempontok egyeduralmát, a klerikális igényekkel szemben kivívják az irodalom, művészet szabadságát (mint a francia *Renouveau Catholique*-ban); így volt olykor — de többnyire meglehetősen törékeny érvénnyel — némely keresztény vagy katolikus társadalmi-politikai mozgalmakkal párhuzamosan (mint nálunk a század elején) — s ilyenkor történeti szempontból tagadhatatlan a „katolikus irodalom” létezése. Végigtekinteni történetén, külső és belső vitáin, harcain, lehetőségein, időnkinti fölszabadulásain, „nyitásain” s ezekre majdnem törvényszerűen következő bezárulásain, az egyetemes irodalomhoz való mindenkori viszonyán: mindez fölöttébb tanulságos lenne. Sajnos, eddig csak elszórt részlettanulmányaink vannak; bár ezek néha nem várt meglepetésekkel is szolgálnak. Érdemes lenne minden apologetikus elfogultság nélkül, tudományos alapossággal és tárgyilagossággal, modern történeti és egyházi (azaz zsinati) szemlélettel folytatni a ritka kezdeményeket és legalább az anyagot kimunkálni egy majdani okos és objektív szintézishez.*

MAGYAR FERENC

A magyar katolikus sajtó mai feladatairól

Mindenfajta újság információs szolgálatot végez, tájékoztatja a világ és a szűkebb környezet eseményeiről olvasóit. Aki azonban a sajtó — és általában a hírszolgálati eszközök — történetébe mélyebben tekint, megállapíthatja, hogy a tájékoztatás sohasem volt ilyen egycélú. A jól szerkesztett újság még a legkisebb hírével is valami módon befolyásolni kívánta olvasóját. Nem pusztán informálni kívánt tehát, hanem formálni is. Manapság fokozottabban érvényes ez mindenfajta hírközlő orgánusra. Legjobb példa erre a kimondottan hírszolgálati irodáknak gyakran nem is burkolt tendenciája, holott ezeket eredetileg azzal a céllal alapították, hogy kiszolgálják értesüléseikkel a különböző sajtótermékeket. Azaz, nyersanyagot szolgáltatassanak a hírszerkesztéshez, kommentárokhöz, publicisztikához. Mégis — ha figyelmesen lapozgatjuk ezeket a pártatlannak mondott hírszolgálati kiadványokat — meg kell állapítanunk, hogy valamilyen pártosság irányában elkötelezettek.

Napjainkban tehát az információs eszközök tevékenysége sokkalta inkább jellemezhető a formálásra való törekvéssel, mint az egyszerű tájékoztatással. Áll ez a mai magyar katolikus sajtó esetében is, bár az Új Ember például, elsősorban nem ennek a világ-divatnak kíván hódolni, amikor egész tevékenységében kisebb jelentőséget és oldalain kevesebb helyet szán a kifejezett információnak és többet a formálásnak. Egyszerűen egy szükségletet igyekszik szolgálni, mégpedig a helyi egyház szükségletét.

Ha ugyanis a magyarországi katolikus sajtó számszerűségi helyzetét nézzük — összehasonlítva azt a nem vallásos sajtóval és hírszolgálati eszközökkel — azt kell mondanunk: nagyképesség nélkül aligha lehetne arra vállalkozni, hogy ez a kis létszámú és kis példányszámú katolikus sajtó informálja a katolikus közönséget a világ eseményeiről, a hazai történésekről. De teljesen irreális volna ez a vállalkozás még a mainál bővebb lehetőségek esetén is, hiszen ma már a katolikus olvasó sem egyedül a vallásos lapokat olvassa, hanem legalább egy napilapot, egész sereg más sajtóterméket, nem is beszélve a rádióról és a televízióról.

Igen, mondhatja valaki, csakhogy ezek a lapok nem tájékoztatnak sem a világegyház, sem pedig a helyi egyház 'eseményeiről. Ez igaz, és nem is térhetünk ki ez elől a kemény kérdés elől. Szüksős körülményeink között is feladatunk, hogy a világegyház és a helyi egyház eseményeiről tájékoztatást adjunk. Ez igénye olvasóinknak is. Ebben a vonatkozásban azonban figyelembe kell vennünk a lap terjedelmét. A szükségös négy oldal kényszerít arra, hogy ezeket az információkat is szűrjük. Mégpedig annak az elsőrangú szempontnak a rostáján, amit a fentiekben már hangsúlyoztam: mik azok az itthoni és világegyházi hírek, események, amelyek jótékonyan formálják olvasóink tudatát, tudását (informáltságát), mennyiben táplálják Krisztus egyházához való tartozásuk családias érzelmeit; vagy pedig mennyire képesek mozgósítani az olvasót a katolikus aktivitásra.

Az információ azonban sohasem lehet egyoldalú, különben nem előre visz, hanem félrevezet. Mint minden új, az egyház megújulása is fájdalmas vajdások között születik. A válság jelenségei között vannak olyanok, melyek az elavult, az elhasználódott, a felbomló szerkezetek menthetetlen pusztulását jelzik. Arra mutatnak, hogy az egészséges — vagy éppen gyógyuló szervezet — kiveti magából az elhalt és idegen anyagokat. De vannak olyan válság-jelenségek is, amelyek az élet jelei, a változás szimptomái, amelyek az előrehaladást jelzik. Ezek tehát semmiképpen sem hallgathatók el, nem takargathatjuk a gyulladós göcöket. Az egyháznak elég baja származott már abból, hogy nem akarta bevallani bűneit, betegségeit, eltévelyedéseit. A következmény az lett, hogy egy idejében még orvosolható lokális fertőzés szétszívárgott az egész organizmusba, vagy éppen robbanásszerűen következett be a baj. Az egyház mai tájékoztatási szolgálatai végzetes mulasztást követnének el, ha nem jeleznék idejében a különböző lázakat, gyulladós jelenségeket. A diagnózist nyíltan, de a gyógyító kéz óvatos tapintásával, a beteg iránti gyengéd szeretettel, valóban a szolgálat szellemében kell közölnünk, ügyelve arra, hogy a pánik, a stressz, a válság vak lármája senkit zavarba ne ejtsen. Hogy ugyanolyan folyamat induljon meg az egyház szervezetében is, mint az emberi test vérkeringésében, sejtjeiben, ideg-gócaiban és mikróbatelepeiben, amikor valahol sérelem éri a testet. Minden gyógyító elem oda igyekszik, ahol felbomlott a harmónia. Tudjuk, hogy a bajok feltárása mindig hordoz magában valamit a provokációból. Ez a szolgálatunk olyan legyen, hogy az egyház iránti hűséget provokálja, azt a szeretetet, amely a szeretett lényt hibáival, szeplőivel, fogyatékoságával együtt is szereti.

Ez az informálva formáló szolgálatunk nem igényli — sőt bizonyos mértékig ki is zárja — az előre tervezést, hiszen magukat az eseményeket sem lehet előre tervezni. Sokkalta inkább igényli az előre átgondolt, a helyi egyház szükségleteihez és igényeihez mért tanító, felvilágosító, a hit vitalitásához táplálékot nyújtó szolgálatunkat.

Olyan világban élünk, amelyben szinte semmi sem segíti az embert abban, hogy vallásos legyen, egyedül Isten kegyelme. Az emberre szinte pillanatonként rázuhanó különböző behatások, értelmi és érzelmi csatornákon érkező manipulációk állandóan azt suttojják fülünkbe, hogy ha birtokolni akarod az életet, a földet, tagadd meg az eget, mely csak eltávolít földi boldogulásodtól. A természetfeletti világ csak illúziókba kerget. Megszűntek azok a körülmények, amikor a bölcsőtől a koporsóig szinte minden segítette az embert a hit útján Isten felé. A családi környezet, az iskola, a társadalom, az egyértelműen vallásos ünnepek, a művészetek, az irodalom, sokszor még az egzisztenciális érdekek is. Ma ez egészen másként van. Még inkább így lesz a jövőben, amikor — messzire látó valláspszichológusok szerint is — inkább az élet útvesztőin, kritikus helyeinken, kételyeken és konfliktusokon át vezet a hit útja a vallás felé. Nagyon is el kell gondolkodnunk azon a jelenségen, hogy már ma is egyre kevesebben lesznek, akik az Istent önmagáért az Istenért keresik, tehát megelégszenek egy szokványos vallásossággal, mely csak a mankó szerepét játszhatja az ember életében.

Meg kell mondani, hogy az egyház hosszú időn keresztül úgy beszélt az emberekhez, mintha azok könnyen, szinte magától értetődően vallásosak lennének. Motiválja ezt az általános helyzetet — s a mi esetünkben döntően motiválja —, hogy ma már másként látjuk az egyház missziós küldetését, mint a múltban, amikor ez a missziós küldetés gyors eredményeket akart elérni,

minél több új báránykát akart beterelni az akolba, de nem rendezkedett be arra, hogy tartósan együtt kell élnie a nyájba be nem terelhetőkkal, azokkal, akik az evilági boldogulás útját Isten és a vallás nélkül keresik. Krisztus azonban nemcsak azokhoz szól, akik hisznek benne, hanem az egész világhoz. Így küldte a világba tanítványait, így küld minket is. Ez a küldetés ma semmivel sem nehezebb, mint a kereszténység első századaiban, igaz, nem is könnyebb. Csak sokszor a könnyebb végét igyekszünk megragadni ennek a küldetésnek, amikor azt hisszük, hogy kizárólag a „vallásos alkatú” emberekhez lehet szavunk. Vagy: egy újabbán igen felkapott jelszóval azt hangoztatjuk unos-untalan, hogy elégedjünk meg a belül szorongók bátorításával, erősítgetésével; csak a meglehetősen lecsökkent rezervátummal törődjünk, vesszen a többi, ha veszni akar.

A mi felfogásunk ebben a kérdésben teljesen világos: a krisztusi tanítást, a keresztény igazságokat, az egyház tanítását minden ember felé, az egész ember felé és a teljes létet átfogó emberi egzisztencia felé közvetíteni. Még hozzá erőszakmentesen, egyáltalán nem a bevetés és a becsalás szándékával és fogásaival, hanem egyedül az igazság erejével. Mindig számolva azzal, hogy a hit kegyelme, mint lehetőség, mindenki számára adva van, s hogy a hit útjára senkit sem lehet elvezényelni, csak megmutatni ezt az Istenhez vezető utat. Ezt a jó útra vezető kalauzólást kell felajánlanunk mindenkinek, hívőnek és nem hívőnek a krisztusi küldetés komolyságával.

A másik emberrel való kapcsolatunk mindig is lényegesen befolyásolta az életnek azt a rendjét, nyugalmát és biztonságát, amelyet Szent Ágoston így határoz meg: „tranquilitas ordinis”. Ma pedig ez a kérdés minden igazi nagy problémánk homlokterében áll.

A modern lélektan újra felfedezte — mégpedig teljes részletességgel —, hogy az emberi egzisztencia egészsége függ azoknak a kapcsolatoknak őszinteségétől, amelyek bennünket másokhoz fűznek. Ennek az őszinteségnek titka: tudnom kell, hogy a másik ember is személyiség, azaz a világ életének, alakításának és képviselésének egy sajátos központja, akinek megvannak a maga elképzelései, tervei, örömei, vágyai, sikerei, csalódásai, önmaga kifejezésének, állításának és megvalósításának erőterei. A világ — és benne az ember — életének egészsége attól függ, hogy úgy tekintünk-e a másikra, mint egyenrangú félre, és kapcsolatunkat vele a testvéri szeretet, valamint a szabadság jellemzi-e.

Másrészről azt is megfigyelhetjük, hogy manapság megnagyobbodott a személyek elfogadó képessége, vagyis az a tudatunk, hogy a létnek és szándékoknak mindannyian sajátos alanyai vagyunk. Ugyanakkor viszont a világ mintegy megkisebbedett: az emberek fizikailag közelebb kerültek egymáshoz, sokkal gyakrabban találkoznak és érintkeznek egymással. Amikor azonban a világ ezáltal egységesebbé válni látszik, a kollektívizmus korszakában az „individualizálódás” jelenségei olyan előjelekkel kísértének, mint a közöny, az önzés, elszigetelődés, szembefordulás a másik emberrel, a társadalommal, sőt a szellemi és erkölcsi értékekkel is.

Feladatunk rámutatni arra, hogy merre visz ez az út, ugyanakkor az emberi személyiség teljesebb kibontakozásának távlataiban kell felmutatnunk azokat az erőket, amelyek a közösséggel együtt élő embert segítik előrehaladásában.

Itt nemcsak a kifejezetten szociális témakörre gondolok, a szocializálódás programatikussá előmozdításának agitatív gondolataira, hanem az olyan tapasztalati tényekre, mint például az, hogy ma már senki sem tud félrevonulni a saját, különbejáratú hitével, magánerkölcsével és személyiségére öltöztetett hitével. Mert, ha visszavonul, akármilyen rendíthetetlen hite van is, ennek az elvonulásnak kizáró jelei vannak abból a közösségből, amit egyháznak nevezünk. De fel lehetne vetni ezt az elvonulást az üdvözülés távlataiban is; csak a magam üdvözülésével törődjem? (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy a liturgikus reform nagyon élesen exponálta ezt a problémát. Sokan azért nem szeretik még ma sem az új liturgiát, mert nem ad lehetőséget a mise alatt végzett magánajtatosságra, a saját-imára.)

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a család közösségi életre nevelő, szoktató jelentőségét. De ne kergessünk illúziókat, mert a családnak azt az idillikus képét, amely még a mi gyermekkorunkat jellemezte, ma már hiába erőltetnénk. A

„családi szentély” illúziója helyett sokkal több sikerrel kecsegtet az otthon varázsának megteremtése. Az otthon azonban nemcsak a lakás berendezése, a kulturált elrendezés alakítja vonzóvá, hanem sokkalta inkább annak jó légköre. Az otthonnak — ha valóban otthon akar lenni — meg kell teremteni a maga sajátos életét. Különbözik nem több, mint egy pályaudvar, vagy akármi más hely, ahol ugyanazok az emberek rendszeresen találkoznak. Bizonyos, hogy a család régi modelljével többé már nem számolhatunk; de ha valahol el akarunk indulni a keresztény család új modelljének megteremtése felé: az út a vonzó, hazahívó, együttartó otthonon keresztül vezet.

Megdöbbenő a kép, ha vizsgálódásainkkal a rokon kapcsolatok felé fordulunk. És hiába okoljuk a városiasodást, a belső vándorlást, a régi falu és város-közösségek zárt egységének felbomlását. Kétségtelen, hogy mindezek is okai lehetnek a rokon kapcsolatokban történt fellazulásnak, mégis beljebb kell keresnünk a döntőbb okokat, amiktől egy faluban vagy városban lakó szülők és gyermekeik sokkalta ritkábban találkoznak, miért egy jól összehozott kártyaparti. A testvérekről nem is beszélve. A kereszt- és bérmaszüli rokonságnak meg mára már szinte csak egy alkalomra szóló jelentőségét tudjuk. Pedig ezekre már nem illik rá az a mondás, hogy a rokonokat örökli az ember, a barátait választhatja. S ha már kimondtam a szót, a barátságoknak is van egy nagyon mély keresztény értelmezése. S ha ismét a szólásmondáshoz fordulok — hogy többet ér egy jóbarát, mint száz rossz rokon —, már utaltam is arra, hogy a barátság is olyan szál, mely a közösséghez kapcsol.

Az egyházat alapítója az emberi egység összefogó erejének szánta a hit és a szeretet kötelékében. A történeti, hierarchikus, látható egyház szükséges ahhoz, hogy összefogja azokat az erőfeszítéseket, amelyek a megváltás művét konkretizálják a világban. Ennek az összefogásnak első láncszeme a liturgikus (eucharisztikus) közösség. Ennek a liturgikus közösségnek a belső élete, amihez nemcsak a templom eseményei tartoznak, hanem az is, hogy a helyi egyház alapsejtjének, az egyházközösségnek tagjai milyen viszonyban vannak egymással. A lekipásztorokkal folytatott beszélgetéseinkből az tűnik ki, hogy ezen a területen valami kétségbeesítő ötletségénységgel állunk szemben. Csak panasz van, de az egyházközösség és a templomi élet aktivizálására alig van elképzelés. Segítenünk kell ötletekkel, megvalósult gyakorlatok felmutatásával azokat a lekipásztorokat, akik úgy ülnek ott plébániájukon, mint egy panaszkodó mesterember, akitől a szolgáltató-hálózat elvette a munkát, vagy úgy, mint egy Gelka-szervíz főnöke, akinél legfeljebb a garanciális javításokat rendelik meg.

Hadd idézek néhány sort az *Octogesima Adveniens*-ből: „Az egyház valójában együtt menetel az emberiséggel és megosztja sorsát a történelem folyamán. Meghirdetve az embereknek Isten szeretetének és a Krisztusban való üdvözülésnek jó hírét, megvilágítja az emberi tevékenységet az evangélium fényével, ezáltal segítve őket abban, hogy megfeleljenek a szeretet isteni szándékának és megvalósítsák törekvéseik teljességét.

A keresztény közösségekre tartozik, hogy tárgyilagosan elemezzék országuk helyzetét, hogy megvilágítsák azt az evangélium megváltozhatatlan szavainak fényénél, hogy a gondolkodás elveit, a megítélés kritériumait és a cselekvés direktíváit az egyház társadalmi tanításából merítsék.

A keresztény közösségekre tartozik, hogy — a Szentlélek segítségével, a felelős püspökökkel egyesülve, más keresztény testvéreinkkel és minden jóakarú emberrel párbeszédben — meghatározzák azokat a választásokat és feladatokat, amelyeket sok esetben sürgősnek és szükségesnek mutató társadalmi, politikai és gazdasági átalakulások érdekében végre kell hajtani.

Az előmozdítandó változások vizsgálatában a keresztényeknek meg kell újítaniuk bizalmukat az evangéliumi követelmények erejében és eredeti voltában.”

Íde tartozik annak az egészen új jelenségnek a tudatosítása, mely nemcsak nemzetközi, de hazai vonatkozásban is észlelhető, mégpedig az európai és nemzetközi politikai enyhüléssel kapcsolatban. Kétségtelen, hogy okunk van az optimizmusról, de az optimizmus egyik félrecsúszása az elbizakodottság. Tudnunk kell, hogy az enyhülésnek és a békének akadnak ellenségei sajnos az egyház soraiban is, és ezek ma már nem a háborúra spekulálnak, hanem a szellemi-lelki-idegzeti konfliktusokra. Magyarán szólva: kiélezni, ami elválaszt. Figyel-

jük csak meg, hogy az egyházi haladás hazai ellenzői is taktikát változtattak. Milyen diadallal terjesztik a Világosság egy-egy cikkének mondatait. Legutóbb például Majtényi László cikkének ezt a mondatát: „A vallás megszűnése a hívők aktív közreműködése nélkül nehezen képzelhető el.”

Az antikommunizmus nemzetközi erői is lázas tevékenységbe kezdtek. Az ő dolguk és a kommunizmus erőié — mondhatja valaki. Csakhogy támadásukba belekeverik a mi hazai fejlődésünk egyházi érdekeit is, elképzelhetően nem úgy, hogy rajtunk segítsenek, hanem hogy ártsanak és előrehaladásunkat gátolják.

Helyezkedhetnénk arra az álláspontra is, hogy nem figyelünk ezekre a zavaró mozzanatokra, megyünk a magunk útján, következetesen azon az úton, melyen egyházunk, vallásunk minél nyugodtabb életének lehetőségeit keressük az adott helyzetben. Tudva azt is, hogy ezeket a lehetőségeket nem mások, hanem mi magunk teremthetjük meg a magunk számára. Ahol azonban az egyház és a vallás védelmének, szabadságának hangzatos jelszavával úgy lépnek fel és úgy avatkoznak kívülről a mi belső dolgainkba, hogy a fáradtságos, nehéz és áldozatos munka árán megteremtett nyugalmunkat veszélyeztetik, ott ezt le kell leplezni, és rá kell mutatni arra, hogy kinek vagy kiknek, milyen csoportoknak miféle érdeke fűződik ahhoz, hogy az állam és egyház viszonyát konfliktusok jellemezzék.

„A mi népünk lassan halad előre, mivel nehéz cipőkben jár. És többnyire gyalog. Ezért nem is tudja követni a műveltség tempóját és a nagy gondolatok röptét. Az eszmék is elmellőzik őt, mert azok nem gyalog járnak, azonkívül első ízlelésre úgy érzi a műveletlen ember, hogy megemészthetetlenek az egyoldalú koszthoz szokott gyomornak.”

Egy brazil teológus szavai ezek, abból a memorandumból, melyet az ottani lelkipásztorkodás felelőseihez intézett.

Sokan vélekednek így nálunk is. Különösen a papság körében hangzik el gyakran az a vád, hogy túl magasra toljuk a nívóléceket. Azt ajánlják nekünk, hogy igazodjunk jobban a „nehéz cipőjű”, egyszerű hívők járásához, a szegényes és egyoldalú szellemi koszton élők teherbíróképességéhez.

Véleményem szerint még Braziliában is helyesebb volna arra az álláspontra helyezkedni, hogy inkább a nehéz cipőtől kell megszabadítani a népet, semmint igazodni a nehéz cipőjűek járásához. Nálunk azonban ma már más a helyzet, mert azt a bizonyos „egyszerű” népet egyáltalán nem a szellemi igénytelenség jellemzi. Tessék csak utánanézni a falusi könyvtárak forgalmának: mit és mennyit olvas ez az egyszerű nép, mennyit tanul, milyen magas színvonalú előadásokat hallgat a művelődési házakban. De nemcsak hallgatja a különféle tanfolyamok, előadássorozatok előadásait, hanem már vitatkozik, érvel, kritizál is. És így van ez helyesen, mert ha azt akarjuk, hogy népünk nagy alkotásokat hozzon létre, előbb meg kell tanítani helyesen látni, jól ítélni, hogy aszerint tudjon cselekedni is. Senkisé nem állíthatja, hogy államunk és társadalmi rendünk művelődéspolitikája évről évre lejjebb, nem pedig feljebb állítaná a közművelődési igény nívóléceit. S vajon okos dolog-e, ha ebben a társadalomban a hívő ember műveltségét az igénytelenség jellemzi? Ha a vallásos emberek tömegeit mi magunk akarjuk besorolni a műveletlen csodabogarak karámjába? Ha csak annyi műveltséget szánnak a hívő embereknek, amennyivel a templom négy fala között boldogulnak? Nem lehet, hogy a vallásos ember kevesebbet és zavarosabban lásson a világ dolgaiból. Ellenkezőleg: lásson mindent, amit a nem hívő is lát, de annál még többet és messzibbre! Tágabb horizontot, teljesebb színeképet!

Amit műveltségnek nevezünk, annak jó része a vallásból csirázott ki. Lemondhatunk-e arról, hogy a vallás továbbra is csirázató talaja, hordozója és közvetítője legyen az emberi művelődésnek?

De talán mégiscsak ott kellene kezdenünk, hogy vajon a mi vallásos tömegeink, a templombajáró emberek, rendelkeznek-e azzal a fajta műveltséggel, annak a műveltségnek mai, korszerű fokával, amely műveltséggel egyáltalán még a templom falain belül is boldogulni lehet? Bizonyára nemcsak nekem vannak olyan tapasztalataim, hogy vallásos kötelezettségeiknek példamutatón eleget tevő felebarátaink ma sokkal többet tudnak a világ, a haza, a község, a tudomány, az irodalom, a lakáskultúra, a napi és világpolitika dolgairól, mint a vallás és az egyház dolgairól. Tájékozottabbak a közel-keleti válság és az olajkérdés ügyeiről, mint akár a helyi, akár a világegyház dolgairól.

Arra, hogy a vallásos emberek nálunk lépést tudjanak tartani az általános műveltséggel, minden lehetőség biztosítva van. Ebben a vonatkozásban csak az ellen a káros szemlélet ellen kell küzdenünk, hogy a hívő embernek ajánlatos valami jólékony sötétségben maradnia, ha meg akarja őrizni hitét. Ezzel a szemlélettel közvetve azt a tézist erősítjük, hogy a vallás mégiscsak ópium, mely annál jobban kábít, minél tudatlanabb valaki.

A hitben való műveltséget azonban nem biztosítják a mi közművelődési intézményeink. Ezt nem is várhatjuk tőlük. Éppen azért nekünk kell helytállnunk ebben a küldetésben, szorosan és tervszerűen együttműködve minden olyan egyházi intézménnyel, amelynek eredendően is ez a hivatása.

VASADI PÉTER

A szó válságáról, a szó örömről

Mi a szó? Gondoljuk el, hogy nincs szó, nem létezik betűkből vagy hangokból összeálló képződmény. Öröktől fogva tartó csönd van, ami teljes, de nem mozdulatlan. Lassan betelik időtlenségének ideje. Formálódik, fölsűrűsödik ez a csönd, már-már szétrobbantja a mondat — hallgat benne Valaki. És ott, ahol a csönd a legkoncentráltabb, és akkor, amikor a legtarthatatlanabb, elhangzik az első szó. A szó tehát nem kevesebb a csöndnél, a csönd alakváltozósa; az *igazi szó!*

Ahogy az időtlenségben megérett az idő, úgy érett meg a csöndben a szó. Idő; lehet, hogy nem is más, mint a szó fészke. Az alkalom megteremtése a megszólaláshoz.

Mi a szó? A kijelentett lét. A csönd forráspontja. A szó a Teremtő makrokozmoszából érkezett. Az ember szavának az ember mikrokozmoszából kell érkeznie. Ha a ma kimondott szavainkon nem lehet fölfedezni a szó geneziséjét, ha szavaink mögött nem érezzük a szülő csönd emlékezetét, akkor nem szavakat mondunk, hanem — többé-kevésbé jól begyakorolt — betű- vagy hangjeleket. Pedig a szótól az út egyenesen a szívig vezet.

A szó tehát a csönd gyermeke — Istennél bizonyosan az. De Istennél nemcsak egyszerűen szó, hanem Ige. És lehetetlen, hogy más szófaj legyen, mint ige; vagyis a szó előtti csend és a szó utáni szellem állítása. A kinyilatkoztatás igékkel él. Isten a létigében értelmezi magát, — nem más, Ő az, aki *van*. Lehetetlen, hogy bármelyik szófaj még csak megközelítően is ki tudná fejezni az Abszolút Létezőt, és a Fiát; a főnév kevesebb lenne az igénél és valamiképpen személyre szólóan lehatárolt. A melléknév elmosná öröklétét. A határozószó bezárná az időbe. A kötőszó kigúnyolná. Isten szava élő Ige, mert a legmélyebb cselekvés. Igeideje az örök jelen. Ami csak ige, az önmagának pusztá állítása. Ha Isten az, aki önmagát állítja, akkor a Teljességet állítja. Innen jött az Ige, maga is Teljességként. — Ezt tudnia kell az embernek, ahhoz, hogy megszólaljon, vagy hogy ne szólaljon meg.

De az embernek hívása van, az ember „meg van szólítva”; épp, hogy ember lehessen, megszólított. Fölébredt benne a szó, és ő fölébredt a szóban. A Nagy Csönd esélyei eldőlték az ember megszólalásával. Ahhoz, hogy az ember megszólalhasson, Istennek el kellett csöndesednie. Az ember szájában a szó forrósága megennyhült, egyértelműsége skálát bontott, eláradt, mintegy vízszintes fajokra osztott, szófajokra, szókapcsolatokra, mellé- és alárendelt mondatviszonyokra, mint maga a teremtett világ, annak megfeleléseképpen.

Az emberi ige is egyértelműsége törekszik, de ennek ára van: a szellem irányításába, a gazdagság egyszerűsítésébe, a rendezés művészetébe kerül. Az ember igéje maga köré gyűjti a szavak családját; így akar emlékezni a paradicsomra. A szavak családja kifejezi, megnevezi a teremtett világot. S kapcsolatainak végtelen lehetőségével tovább teremti.

S miközben az ember szava ezt teszi, maga a szó is teremődik; a szellemnek, mert élő organizmus, szómolekulái vannak. Az ember szava tehát ember-teremtette lény. Nem a szellem öltözéke, maga a szellem. Mire irányul ez a szellem? A világra, vagy a csöndre? Amikor az ember szelleme a végtelen csöndre irányul, megteremti a vallást. Amikor a világra irányul, a világ realitására, megteremti az